

PRZEZ JEZUSA DO MARYI W KAZNODZIEJSTWIE

Maryjo, Matko Słowa,
naucz nas porywających słów
o bliskim królestwie Bożym,
aby jak niegdyś zachwycaly i porywały.
Naucz nas do tego pierwszego Słowa
sięgać jako do źródła
i przybliżać je na wszelkie sposoby
i w wielu różnych językach.
Maryjo, Matko Słowa.

Modlitwa do Matki Słowa¹

Przepowiadanie słowa Bożego należy do fundamentalnych zadań Kościoła, który stara się wciąż na nowo odpowiadać na wezwanie Jezusa Chrystusa: „Idźcie na cały świat i nauczajcie wszystkie narody...” (Mt 28,19). Działalność Kościoła opiera się przede wszystkim na przepowiadaniu, które przygotowuje do pełnego przeżycia liturgii i do przyjęcia sakramentów². Przedmiotem przepowiadania musi być osoba Jezusa Chrystusa. To w Nim uobecnia się tajemnica zbawienia (konstytucja o objawieniu Bożym *Dei Verbum* - KO 2; konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium* - KK 5). Przedmiotem przepowiadania są wielkie dzieła Boga, tajemnice Chrystusa, prawdy wiary i zasady życia chrześcijańskiego³. Przedmiotem pierwszorzędym tegoż przepowiadania jest objawienie Boże, a przedmiotem drugorzędym są problemy egzystencjalne człowieka.

¹ W. Wilms, *Unser Brief. Die Theologen des Salzburger Priesterseminars*, Folge 40, 1987, s. 14.

² A. Lewek, *Funkcja kerygmatyczna Kościoła w świetle Vaticanum II*, t. 1. Warszawa 1984, s. 93.

³ Zob. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984, 767 § 1; 768 § 1 i 2; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, KKK 1349.

W świetle zasad uchwalonych przez Konferencję Plenarną Episkopatu Polski w dniu 15. 06. 1967 r., kaznodziejstwo powinno być chrystocentryczne, maryjne, soborowe, homilijne i katechetyczne. Maryjności w kaznodziejstwie polskim domaga się głęboko zakorzenione nabożeństwo do Matki Boskiej w ludzie polskim⁴.

WSKAZANIA DLA KAZNODZIEJSTWA MARYJNEGO

Od wielu lat toczy się dyskusja nad słabością polskiego przepowiadania⁵. Kryzys nie ominął również kaznodziejstwa maryjnego. Potwierdzenie tego znajdujemy nie tylko w przepowiadaniu w parafiach, ale również w analizach kazań publikowanych w czasopiśmie⁶. Stan taki istnieje nadal mimo wskazówek zawartych w konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II (rozdział VIII), adhortacji apostołskiej Pawła VI *Mariialis cultus* z 1974 r. czy encykliki Jana Pawła II *Redemptoris Mater* z 1987 r.

Uważna lektura wspomnianych wypowiedzi Kościoła pozwala sformułować zasady kaznodziejstwa maryjnego. Powinno ono umieszczać Maryję w kontekście historii zbawienia i ukazywać Jej ścisły związek nie tylko z Chrystusem, lecz także z Kościołem, którego jest pierwowzorem. A zatem kaznodziejstwo powinno czerpać w jednakowym stopniu z mariologii chrystotypicznej, jak i eklezjotypicznej, przedstawiać Maryję jako wzór uległości natchnieniom Ducha Świętego i wzór pozytywnej odpowiedzi na Boże wezwanie, jak również zaufania Chrystusowi; wzór eschatologicznej nadziei oraz wzór ewangelizacji. Mariologię chrystotypiczną i eklezjotypiczną należy w kaznodziejskiej praktyce traktować komplementarnie, a nie, jak to się często dzieje, ekskluzywnie⁷.

Encyklika *Redemptoris Mater* (RM) wskazuje nowe impulsy dla kaznodziejstwa maryjnego. Aprobuje mariologię chrystotypiczną i jednocześnie podkreśla

⁴ Zob. A. Lewek, *Współczesna odnowa kaznodziejstwa*, t. 1. Warszawa 1970, s. 89-91.

⁵ Zob. M. Brzozowski, *Kryzys współczesnego kaznodziejstwa i sposoby jego przezwyciężenia*. RTK 20(1973) 6, s. 87 - 94; A. Lewek, *Ku odnowie kaznodziejstwa w Polsce*, „Więź” 19(1976) 1, s. 97-111.

⁶ Zob. T. Lewandowski, *Soborowa wizja Maryi a polskie kaznodziejstwo maryjne*, „Współczesna Ambona” 1985, 4, s. 139 - 154; tenże, *Polskie kaznodziejstwo maryjne po Soborze Watykańskim II*. [w:] *Z zagadnień współczesnej homiletyki*, red. W. Przychyła, Kraków 1993, s. 146 - 203; tenże, *Kaznodziejstwo maryjne*, „Przegląd Pastoralno - Homiletyczny” 2000, nr 4, s. 39-57.

⁷ G. Siwek, *Kazania maryjne*, Kraków 2001, s. 5-6.

mariologię eklezjotypiczną. W encyklice widoczne są nowe trendy w mariologii, które muszą stać się przedmiotem przepowiadania kaznodziejskiego. Wprawdzie zostaje potwierdzona stara, stosowana już prawie powszechnie w polskim kaznodziejstwie zasada „przez Maryję do Jezusa”, ale spotykamy się z propozycją zasady nowej *Przez Jezusa do Maryi*. To ta druga zasada jest bardziej biblijna⁸. To w tajemnicy Chrystusa wyjaśnia się w pełni tajemnica Maryi (RM 4). *Redemptoris Mater* wyraźnie stwierdza potrzebę widzenia Maryi w misteriach Chrystusa, by przez nie dochodzić do poprawnego teologicznie obrazu Matki Boga⁹. I tu jawi się zadanie priorytetowe stojące przed kaznodziejstwem: pomoc w poznaniu Jezusa. Nie da się bowiem zmienić spojrzenia na Matkę Jezusa bez zmiany stosunku do samego Jezusa¹⁰. Kościół od pierwszej chwili „patrzył” na Maryję przez Jezusa, tak jak „patrzył” na Jezusa przez Maryję (RM 26). Połączenie Maryi z Chrystusem daje inspirującej kaznodziejskie przepowiadanie mariologii właściwe znaczenie. Kaznodziejstwo polskie powinno służyć pomocą w odkrywaniu sensu obu członów myślowych tego papieskiego przesłania przez upowszechnianie go w przepowiadaniu.

Kościół w Polsce, uwzględniając wskazania Jana Pawła II zawarte w liście *Novo millennio ineunte* (29), rozważał będzie przez trzy najbliższe lata tajemnicę Chrystusa, którego trzeba poznać (rok 2002), kochać (rok 2003) i naśladować (rok 2004). *Novo millennio ineunte* jest jednoznaczne w tym, że programem dla Kościoła w nowym tysiącleciu może być tylko Chrystus. Kościół musi mieć ustawicznie na uwadze Chrystusa. Papież używa takich terminów, jak poznanie Chrystusa, miłowanie Go i naśladowanie, ale u ich źródeł stawia kontemplację oblicza Chrystusa, która prowadzi do poznania Chrystusa, miłowania Go i naśladowania.

Tekst konstytucji dogmatycznej o Kościele II Soboru Watykańskiego nie pozostawia wątpliwości co do tego, jakie jest miejsce Maryi, a jakie Chrystusa w dziele zbawienia. Jego brzmienie jest jednoznaczne: Chrystus jest jedynym pośrednikiem między Bogiem a ludzkością, jest pośrednikiem w znaczeniu właściwym. Maryja jest pośredniczką w innym sensie niż Chrystus. W ścisłym powiązaniu tajemnicy Chrystusa z tajemnicą Maryi, przy zachowaniu proporcji znaczenia roli Chrystusa i roli Maryi w dziele zbawienia, można rozważać prawdę

⁸ J. K u d a s i e w i c z, *Uwagi biblisty na marginesie Redemptoris Mater*, w: *Matka Odkupiciela*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1993, s.124.

⁹ Zob. S. C. N a p i ó r k o w s k i, *Nie ma dobrej mariologii bez dobrej teologii*, w: tamże, s. 129 - 132.

¹⁰ Z. N o s o w s k i, *Pośrednictwo Maryi: Od teologii do duszpasterstwa*. w: tamże, s. 271.

o rzeczywistym wpływie pobożności i duchowości maryjnej na nasze poznanie Jezusa. Jednocześnie uwzględniać trzeba prawdę, iż to w tajemnicy Chrystusa wyjaśnia się w pełni tajemnica Maryi (RM 4)¹¹.

Kaznodziejstwo powinno pomagać w zrozumieniu roli Maryi w Bożym planie zbawienia przez kontemplację tajemnic Chrystusa oraz rozważanie posłannictwa Maryi w świetle Słowa, które stało się ciałem. Powinno przekazywać biblijne przesłanie w ten sposób, żeby przy tematach wcielenia, działalności publicznej i ukrzyżowania Chrystusa, jak również Jego wywyższenia, ukazywany był udział towarzyszących Mu ludzi. Tak jest zwłaszcza w przypadku Maryi, pełnej łaski Matki Bożej i milczącego świadka śmierci krzyżowej. Spojrzenie na Nią może rozbudzić świadomość specyficznej roli, jaka w historii zbawienia została wyznaczona jednostce na drodze zmierzającej do wiecznej, eschatologicznej wspólnoty z Bogiem¹².

RECEPCJA ZASADY PRZEZ JEZUSA DO MARYI W KAZNODZIEJSTWIE POLSKIM

Przepowiadanie¹³ powinno pełnić funkcję pomostu łączącego liturgię z pobożnością. Jest ono wyjaśnianiem Pisma Świętego, służącym umacnianiu wiary i aktualizowaniu jej wymogów. Oba te momenty są konstytutywne dla głoszenia słowa Bożego: odwoływanie się do Pisma Świętego i zastosowanie do konkretnych sytuacji. Odnosi się to również do kaznodziejstwa maryjnego¹⁴.

Ocena recepcji zasady *Przez Jezusa do Maryi* w praktyce kaznodziejskiej została przeprowadzona na podstawie analizy 300 kazań wygłoszonych przez

¹¹ Zob. S. Nowak, *Poznanie Chrystusa przez Maryję*, w: *Poznać Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2001/2002*, Katowice 2001, s. 157 - 159.

¹² F. Courth, *Mariologia - Maryja, Matka Chrystusa*, w: *Podręcznik teologii dogmatycznej*, red. W. Beinert, Kraków 1999, s. 197 - 198.

¹³ Przepowiadanie jest pojęciem ogólnym i zawiera w sobie: kazania, katechezy, homilie, konferencje religijne, egzorty itp. Zob. C. Pohlmann, *Die Formen der Verkündigung innerhalb der Kirche*, w: *Verkündigen I*, red. P. Borrmann, Stuttgart 1967 s. 86 nn. W niniejszym artykule terminy: „przepowiadanie”, „kaznodziejstwo”, „głoszenie słowa Bożego”, „posługa słowa” używane będą zamiennie dla oznaczenia spełnianego przez Kościół posłannictwa głoszenia Ewangelii. Każda analizowana jednostka przepowiadania określana będzie mianem „kazania”.

¹⁴ Zob. F. Courth, *Mariologia - Maryja*, s. 197 - 198.

kapłanów archidiecezji katowickiej w latach 1972 - 1999¹⁵. W zbiorze tym 250 kazań pochodzi z Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, a pozostałych 50 otrzymano bezpośrednio od kaznodziejów, którzy odpowiedzieli na apel autora niniejszego opracowania i zgodzili się udostępnić jedno kazanie, wygłoszone w ostatnim półroczu. Okazuje się, że 60 kazań, spośród 300 zostało wygłoszonych w parafiach z okazji różnych świąt maryjnych; każde kazanie jest innego autorstwa. Materiał analityczny obejmuje więc bardzo szeroki zakres posługi kaznodziejskiej. Zatem, wybrane kazania są w jakiejś mierze tekstami reprezentatywnymi dla praktyki głoszenia kazań w archidiecezji katowickiej. W odróżnieniu od wcześniejszych prób, kiedy to analizie poddawano kazania zamieszczane w periodykach kaznodziejskich, mamy tu do czynienia z pierwszą próbą analizy kaznodziejstwa na poziomie parafialnym. Dopiero analiza tego przepowiadania ukazuje stan faktyczny, z którym mają do czynienia typowi słuchacze kazań. Uzyskane wyniki oraz ich ocena są zbieżne w wielu przypadkach z oceną sytuacji przepowiadania słowa Bożego w Polsce, dokonywaną zarówno przez samych teoretyków kaznodziejstwa, jak i słuchaczy.

Prawdy wiary związane z osobą Boga Ojca znalazły się w 17,5% analizowanych kazań. Osoba Jezusa Chrystusa została uwzględniona w 86,5% kazań. Osobę Ducha Świętego uwzględniło 5,0% kaznodziejów.

Przedmiotem przepowiadania kaznodziejskiego powinna być Osoba Jezusa Chrystusa. To w Nim uobecnia się tajemnica zbawienia¹⁶. Stąd Chrystus był najczęściej uwzględniany w analizowanych kazaniach. Najczęściej określano Go Panem, Mesjaszem, Nauczycielem, Prorokiem, Sędzią żywych i umarłych, Zbawicielem, Odkupicielem, Synem Człowieczym i Słowem Bożym, jak również Królem Wszechświata i Barankiem bez skazy. Tajemnice życia Maryi były wyjaśniane wspólnie z tajemnicami poszczególnych osób Trójcy Świętej. Wśród analizowanych kazań maryjnych 12% odwoływało się do Osoby Boga Ojca, a do Osoby Ducha Świętego nawiązywało 8% kaznodziejów. Najczęściej przywoływano Osobę Jezusa Chrystusa. Wzajemne relacje Jezusa Chrystusa i Maryi stały się przedmiotem 84% kazań.

¹⁵ Zob. L. S z e w c z y k, *Recepcja liturgicznego wymiaru homilii w przepowiadaniu kapłanów Archidiecezji Katowickiej w latach 1972 -1999*, Lublin 2001 [mps] Arch.Bibl. KUL.

¹⁶ W. K a s p e r, *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983, s. 132 - 140.

MATKA PANA

Maryja, przyjmując zwiastowanie, miała stać się „Matką Pana”. Miała w Niej dokonać się Boska tajemnica Wcielenia (RM 13).

Kaznodzieje w analizowanych kazaniach podkreślali prawdę, że Maryja od pierwszej chwili zwiastowania jest obecna w misterium Chrystusa. W Niej rozpoczyna się nowy czas, w którym zostanie pokonany grzech. Wybrał Ją Bóg na matkę swego Syna, który się począł z Ducha Świętego¹⁷. W czasie zwiastowania anioł pozdrowił Ją jako „pełną łaski” (Łk 1,28). Ona jest niepokalanie poczęta, wolna od grzechu pierworodnego. Dzięki tej wolności jest otwarta na głos zwiastuna woli Ojca. Słucha, rozważa, oddaje się w posłuszeństwie wiary macierzyństwu Bożemu. Posłuszeństwo jest w niej powiązane z miłością¹⁸. Kaznodzieje podkreślają również i to, że Maryja przyjęła i pojęła swoje macierzyństwo jako całkowite oddanie siebie zbawczym zawierzeniom Boga. Ona jest otwarta na osobę Chrystusa, Jego dzieło i posłannictwo. W Maryi wypełniają się prorocтва. Maryja w swoim dziewiczym łonie poczęła mocą Ducha Świętego Dziecię, które jest Synem Bożym¹⁹. Ona jest niepokalana, oddana Bożym planom zbawczym. Maryja traktowała swoje życie jako służbę Bogu. W takiej właśnie postawie przyjęła powołanie do macierzyństwa Bożego²⁰.

Kaznodzieje ukazywali Chrystusa, który zachęca do życia wiarą (90,5%), do konsekracji rzeczywistości ziemskich (85,5%). W mniejszym stopniu widoczne było zaangażowanie w pouczanie o konieczności życia w łasce (69,5%) i udziale w życiu Chrystusa (68,0%). Naśladowanie zaś Maryi, do którego zachęcają kaznodzieje, pozwala na pozytywną odpowiedź na to wezwanie. Do najważniejszych przejawów naśladowania Maryi autorzy kazań zaliczają zjednoczenie z Chrystusem, posłuszeństwo Jego woli, słuchanie słowa Bożego, realizację zbawczych zamierzeń Boga, zawierzenie Bożemu słowu. Łączność Maryi z Jezusem przejawia się, zdaniem kaznodziejów, w zaangażowaniu Maryi w realizację zamierzeń Boga.

¹⁷ PW 163 (w celu oznaczenia poszczególnych autorów analizowanych homilii autor wykorzystał sygnatury ich akt personalnych znajdujących się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach), PF 35, PC 52.

¹⁸ PK 149, PG 110,

¹⁹ PB 124.

²⁰ PB 96, PB 124, PF 35.

PUBLICZNA DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA I OBECNOŚĆ W NIEJ MARYI

W życiu publicznym Jezusa Matka Jego pojawia się znamienne, i to na początku, [...] Błogosławiona Dziewica szła naprzód w pielgrzymce wiary i utrzymała wiernie swe zjednoczenie z Synem aż do krzyża (KK 58).

Zdaniem kaznodziejów Maryja jest ściśle związana z Chrystusem. Ona jest obecna i działa w misterium Chrystusa i Kościoła. Jeśli Chrystus jest naszym odkupicielem, to Ona jest naszą współodkupicielką. Maryja jest uświęconą od początku swego życia dziewczyną matką Chrystusa. Towarzyszy wiernie Swemu Synowi od Betlejem po Golgotę, śmierć na krzyżu i zmartwychwstanie. Analizowane kazania ukazywały Maryję jako wzór całkowitego zawierzenia Bogu²¹.

Wśród wielu zachęt, które kierowali kaznodzieje do słuchaczy w imieniu Chrystusa, znalazło się wezwanie do ofiary ze swojego życia (56,5%). Na to wezwanie, zdaniem kaznodziejów, najpełniej odpowiada Maryja. Ona jest obecna w zbawczym dziele Boga. Dzieje się tak od zbawczej zapowiedzi w Starym Testamencie do wypełnienia się tejże zapowiedzi w tajemnicy Chrystusa. Jej życie wiąże się z permanentną ofiarą, którą składała w imię miłości do Boga i człowieka.

Jak wynika z analizowanych kazań kapłani archidiecezji katowickiej, omawiając zagadnienia moralności życia chrześcijańskiego, najczęściej odwoływali się do przykazania miłości Boga (60,5%) i miłości bliźniego (49,0%). W licznych kazaniach, w tym we wszystkich wygłoszonych w święta maryjne, odwoływano się do przykładu Maryi. Chrystus, zdaniem kaznodziejów, uczynił Maryję znakomitą nauczycielką moralności życia chrześcijańskiego. Kaznodzieje zachęcali do naśladowania Maryi. Zachęta ta dotyczyła zwłaszcza służby w miłości Bogu i człowiekowi oraz pracy apostołskiej. Zachęcano także do życia modlitwą, wrażliwości moralnej, odwagi w podejmowaniu zadań, pokory, pobożności, siły ducha w cierpieniu.

Jeden z kaznodziejów uczynił dogmat o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny parenetycznym wzorcem dla współczesnych dziewcząt, które coraz częściej życie w czystości traktują jako przeżytek, anachronizm i rzeczywistość przeciwną duchowi czasu²².

²¹ Zob. PB 124, PG 85, PK 149.

²² PG 85.

MARYJA PO WNEBOWSTĄPIENIU CHRYSYTA

Tak więc w ekonomii łaski, sprawowanej pod działaniem Ducha Świętego, zachodzi szczególna odpowiedniość pomiędzy momentem Wcielenia Słowa a momentem narodzin Kościoła. Osobą, która łączy te dwa momenty, jest Maryja: Maryja w Nazarecie i Maryja w Wieczerniku Zielonych Świąt (RM 24).

U kresu swego ziemskiego życia Maryja została wzięta z ciałem i duszą do nieba. Matka Syna Bożego, pełna łaski, jest szczególnie umiłowaną przez Boga Ojca świątynią Ducha Świętego²³. Ona jest zawsze z wierzącymi w Jej Syna oraz stanowi dla wierzących wieczny przykład. Jej też należne jest nasze dziękczynienie²⁴. Kaznodzieje podkreślali jako najważniejsze przesłanie to, iż wniebowzięcie Maryi z duszą i ciałem do nieba jest owocem całego Jej życia - od betlejemskiej stajenki, po cierpienia Matki pod krzyżem Syna. Z analizy kazań wynika, że często przypominano rolę Maryi w dziele zbawienia świata i ustawicznej nad nim macierzyńskiej opieki²⁵.

Chrystocentryczne nastawienie kultu Najświętszej Maryi Panny kierowało uwagę wiernych na tajemnicę Trójcy Świętej. W kulcie świętych nie chodzi tylko o cześć czcigodnym osobom, ale o uwielbienie łaski, którą Bóg daje człowiekowi. Przeżywając rok liturgiczny, Kościół oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej Maryi, która nierozzerwalnym węzłem związana jest ze zbawczym dziełem swojego Syna²⁶.

Chrystus, zdaniem kaznodziejów, zachęca swoich uczniów do modlitwy. W kazaniach znalazło się omówienie oraz zachęta do poszczególnych form modlitwy. Do modlitwy uwielbienia zachęcało 5,5% kaznodziejów, do dziękczynienia 3,5%, do przebłagania 4,5% do modlitwy prośby 22,5%. Niepokoić może fakt braku wystarczającej zachęty wiernych do postaw wdzięczności i posłuszeństwa. Dowodem na to jest znikoma liczba kazań poruszających te zagadnienia. Wśród postaw modlitewnych, modlitwa dziękczynienia omawiana była bardzo rzadko. Tymczasem te dwie postawy powinny towarzyszyć wiernym w czasie słuchania słowa Bożego. Wdzięczność łączy się ze świadomością miłości

²³ Zob. F. Courth, *Mariologia - Maryja*, s. 51 - 60.

²⁴ Zob. PW 163, PF 35, PC 52.

²⁵ PB 124.

²⁶ Zob. J. Kaźmierczak, *Chrystologiczna zasada odnowy kultu maryjnego*, „Homo Dei” 62(1993) 3, s. 79 - 85; A. Zuberbier, *Podstawy teologiczne kultu Matki Bożej*. w: *Z Maryją chcę mówić o każdej porze*, red. W. Wojdecki, Warszawa 1986, s. 207 - 215.

Bożej i całego dzieła zbawczego. Pamięć ciągłego otrzymywania od Boga wielu dobrodziejstw powinna łączyć się z postawą wdzięczności. Wierzący powinni naśladować Maryję, której wdzięczność wyraziła się w hymnie *Magnificat*²⁷. Maryja, zdaniem kaznodziejów, stanowi dla wierzących wieczny przykład wdzięczności Bogu, który czyni nam wielkie rzeczy²⁸.

PRÓBA OCENY I WNIOSKI KOŃCOWE

Pozytywnym elementem w kazaniach maryjnych, co daje się zauważyć zwłaszcza w kazaniach obecnie głoszonych, jest troska o dogmatyczne uzasadnienie czci należnej Matce Pana. W analizowanych kazaniach kaznodzieje wprost lub pośrednio odwoływali się do nauczania Kościoła o Maryi. Powoływano się między innymi na treść VIII rozdziału konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II, odwoływano się do *Marialis cultus*, a także do encykliki *Redemptoris Mater*. Wiele kazań opartych było wprost na wyjątkach wyżej wymienionych tekstów, inne zaś głoszone były w duchu tych dokumentów.

W miarę upływu czasu od Soboru kazania maryjne są nie tylko bardziej chrystocentryczne w ukazywaniu kultu maryjnego, lecz także przedstawiają jego eklezjocentryczny wymiar.

Wśród oznak prawdziwej czci Maryi występuje naśladowanie Jej życiowej postawy. Naśladowanie Maryi jest formą kultu specjalnego a zarazem kultu najwyższego oddawanego Trójcy Świętej²⁹. Taka zachęta coraz częściej jest propagowana we współczesnym kaznodziejstwie, a taka forma kultu jest uważana za najwyższy wyraz miłości Maryi, ponieważ zawiera w sobie dążenie do odtwarzania Jej postawy wobec Boga i ludzi. Odtwarzanie maryjnej drogi prowadzi do zjednoczenia z Bogiem, brak zaś chęci pójścia w ślady Matki Bożej wiedzie do splotenia i zdeformowania kultu.

Wśród wielu symptomów poprawy przepowiadania maryjnego można dostrzec liczne jeszcze niedomagania. Nadal w wielu kazaniach zauważa się przerost sentymentalizmu, oderwanie pobożności maryjnej od Chrystusa, a także od

²⁷ Zob. PC 52, PF 35.

²⁸ Zob. PW 163, PF 35, PC 52, .

²⁹ Wyróżniamy kult najwyższy, specjalny i zwykły. Kult najwyższy to uwielbienie, czyli adoracja należna Trójcy Świętej. Kult specjalny należny jest Matce Boskiej, a kult zwykły odnosi się do świętych. Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3. Warszawa 1986, s. 94 - 96.

codziennego życia. Niekiedy w kaznodziejstwie maryjnym schodzi się na płaszczyznę zabobonnej dewocji³⁰.

Przedstawiając tematykę maryjną, należy się opierać nie tyle na apokryfach, objawieniach prywatnych, własnych domysłach, ile na objawieniu zawartym w Piśmie Świętym, w Tradycji i we współczesnym nauczaniu Kościoła.

Wiele analizowanych kazań wykazuje niezgodność z kerygmatem. Jest to konsekwencja pewnej samowoli w interpretacji biblijnego tekstu. Ograniczanie się tylko do własnych przemyśleń i brak odniesienia do hermeneutyki biblijnej sprawia, że miejsce Chrystusa zajmuje tylko okoliczność sprawowanej liturgii czy teologiczny traktat. Opierając się na proklamacji kerygmatu, kaznodzieja powinien wyjaśniać prawdy wiary oraz zasady życia chrześcijańskiego. Najważniejszym elementem kazania jest tekst biblijny podany w liturgii dnia. Optymalna sytuacja zachodzi wówczas, gdy w kazaniu wszystkie teksty traktowane są całościowo. Przez wydobycie z tych tekstów zasadniczej myśli integrującej ukazuje się ich wzajemną łączność. Konstruowanie kazania na jednym tylko tekście znacznie utrudnia, a niekiedy w ogóle uniemożliwia dotarcie do istoty liturgii dnia, gdyż skupia uwagę kaznodziei na kwestiach peryferyjnych³¹.

Przepowiadanie duszpasterzy archidiecezji katowickiej poddane analizie wskazuje, że kaznodzieje w przeważającej większości (96,0%) odwoływali się do perykop biblijnych przeznaczonych na dany dzień. Nawet ci autorzy, którzy nie wykorzystali żadnego z teksów biblijnych danego dnia (4,0%) sięgali po inne fragmenty Pisma Świętego. Kaznodzieje opierający swoje przepowiadanie wyłącznie na Ewangelii stanowili grupę najliczniejszą (37,5%). Głoszący kazania często podejmowali próbę odczytania kerygmatu biblijnego z wąskiego fragmentu Pisma Świętego. Kończyło się to wchodzeniem w zagadnienia peryferyjne, a nie w istotne. Interpretowany fragment Pisma Świętego bywał odczytywany sam w sobie, bez szerszego kontekstu i bez sygnalizowania wydarzeń z miejsc paralelnych. Wszystko zaś, co przepowiada się o Maryi, powinno się opierać na pogłębionej refleksji teologicznej, na źródłach objawienia odczytanych zgodnie z zasadami hermeneutyki katolickiej³².

Dowartościowanie biblijnego źródła przepowiadania maryjnego można osiągnąć przez zachętę kapłanów do intensywnego studium Pisma Świętego. Reali-

³⁰ K. Panuś, *Zarys historii kaznodziejstwa w Kościele katolickim*, t. 2, Kraków 2001, s. 388 - 393.

³¹ E. Sobieraj, *Homilia według teologii posoborowej*, w: *Eucharystia w duszpasterstwie*, red. A. L. Szafrński, Lublin 1977, s. 197.

³² J. Kudasiwicz, *Uwagi biblisty ...*, s.124.

zacja tego postulatu powinna iść w dwóch kierunkach: naukowym i praktycznym. Kierunek naukowy byłby realizowany poprzez pogłębianie znajomości zasad hermeneutyki biblijnej i egzegezy zaś kierunek praktyczny - przez praktykowanie medytacji³³.

Przepowiadanie czerpie swoją treść z Biblii i teologii oraz z obserwacji świata, w którym żyje i tworzy współczesny człowiek. Wielu kaznodziejów oczekuje biblijnych oraz teologicznych pomocy, które pomogą im w skuteczniejszym ukazywaniu miejsca Maryi w pielgrzymującym Ludzie Bożym.

II Polski Synod Plenarny zwraca uwagę, że już na poziomie seminarium duchownego powinna istnieć współpraca wykładowców poszczególnych dyscyplin teologicznych w celu gruntownego przekazania studentom treści związanych ze źródłami przepowiadania homilijnego. „Zwłaszcza profesorowie Pisma świętego, homiletyki i liturgiki winni dokonać wzajemnej korelacji w zakresie materiału dydaktycznego i ćwiczeń praktycznych z alumnami, zwłaszcza ostatniego kursu”³⁴. W związku z poruszonym zagadnieniem niezbędna wydaje się także współpraca z dogmatyką - mariologią.

Autorzy analizowanych kazań podkreślają powiązanie kultu Chrystusa i Maryi, wskazując na jego chrystocentryczny wymiar. Nie da się bowiem oddzielić tych rzeczywistości, tak jak nie można oddzielić Maryi od Chrystusa w dziele zbawienia świata. Kult Maryi nie rywalizuje z Chrystusową chwałą, a właściwie ujęty staje się inspiracją i pomocą w kierunku rechrystianizacji społeczeństwa. Nie można bowiem czcić Maryi w oderwaniu od Chrystusa. Ścisłejsze zespolenie się z Matką Chrystusa umożliwi głębsze wniknięcie w tajemnicę Kościoła i apostołskie zaangażowanie się w jego rozwój.

Kaznodziejstwo maryjne powinno dopomagać do tego, żeby pełne czci spoglądanie na Maryję nie budowało jakiejś szczególnej formy egzystencji chrześcijańskiej, ale raczej dodawało odwagi do włączania się w Kościół. Głoszenie słowa Bożego ma też wzywać do osobistej apostołskiej odpowiedzialności w Ciele Chrystusowym. Wartość kaznodziejstwa maryjnego zależy także od utrzymania równowagi dwóch elementów: pogłębienia wiary oraz pobudzenia emocjonalnego; gdy ich brak, wówczas kazanie wyraża się w ogólnikowe mędrkowanie albo się staje graniem na uczuciach³⁵.

³³ Zob. M. Brzozowski, *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Być chrześcijaninem dziś*, red. M. Rusecki, Lublin 1992, s. 434.

³⁴ II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań - Warszawa 1991, s. 62.

³⁵ Zob. F. Courth, *Mariologia - Maryja*, s. 51 - 60.

W tajemnicy Chrystusa wyjaśnia się w pełni tajemnica Maryi (RM 4). Dostrzegając Maryję w misteriach Chrystusa, można systematycznie dochodzić do poprawnego teologicznie obrazu Matki Boga. Zadaniem kaznodziejstwa jest pomoc w poznaniu Jezusa oraz - w konsekwencji - we właściwym spojrzeniu na Jego Matkę. Czas pokaże, czy kaznodziejstwo temu zadaniu podoła.